

Iberijski rat i "vječni mir"

Rimski car Justinijan ostao je u povijesti poznat po uspješnim ratovima na zapadu gdje je srušio vandalsku i ostrogotsku državu. Njegov prvi rat bio je sa stoljetnim neprijateljem – Sasanidskim Carstvom. Taj prvi Justinijanov rat protiv Sasanidskog Carstva imao je oznaku kombinacije diplomacije i sučeljavanja vojnika na bojnopolju. U ratovima protiv rimsko-barbarskih država imperativ je bio uništenje protivnika, dok je ovdje glavni zadatak bio potpisivanje mirovnog sporazuma što je prije moguće. Stoga, u bitkama između rimskih i sasanidskih ratnika, koji su bili međusobno jednaki na bojnopolju s istim brojem vojnika, vidimo ratno umijeće Belizara u pobjedi kod Darcime je postao utemeljitelj obrambene taktike u ratu. Nemiri završavaju mirovnim sporazumom koji se naziva "vječni mir" iz razloga što je Justinijan trebao većinu vojnih snaga za reorganizaciju vlasti na zapadu što i ostvaruje. U radu će se, osim opisa ratnog sukoba općenito, detaljno obrazložiti strategija rimske i sasanidske vojske u pojedinim bitkama te obrazložiti razlozi donošenja mirovnog sporazuma na "neodređeno vrijeme" i njegov utjecaj na daljni razvoj rimsko-sasanidskih odnosa.

Rimsko Carstvo, odnosno preostali istočni dio, nije trpjelo posljedice barbarskih invazija u tolikoj mjeri jer je većina barbarskih naroda vršila vojne pohode na Zapadno Rimsko Carstvo. Kada je rimski car Justin I. umro 527. godine, ostavio je Carstvo u relativno dobrom stanju kao i dobro opskrbljenu carsku riznicu što je omogućilo njegovom nasljedniku Justinijanu uvođenje novih poreza, donošenje novog zakonika te obnovu Carstva. Međutim, tijekom osvajanja na zapadu mu se ispriječila sasanidska Perzija, veliko carstvo koje Rimljani nisu porazili gotovo cijelo stoljeće i koje je zahtijevalo plaćanje velikog danka u zlatu. Kombinacijom diplomatske i ratne vještine, Justinijanovi diplomati i generali nastojat će primiriti za Rimljane gotovo nepobjedivu sasanidsku državu.

Uzroci sukoba sa sasanidskom Perzijom

U već podmakloj dobi, Sasanidski vladar Kavadželio je osigurati prijestolje svom najdražem sinu Hozroju. Međutim, Hozroj nije bio najstariji i otac se pribijavao

Zemljovid Bliskog Istoka u kasnoj antici

da će, nakon njegove smrti, sasanidski velikaši odabrati nekoga od njegove starije braće. Kako bi riješio taj problem, odlučio je staviti sina pod zaštitu rimskog cara. Zamolio je cara Justina da posvoji Hozroja, na što je Justin u početku pristao, ali uvaženi pravnik Proklo uspjeva ga oduvjeriti cara od tog nauma jer bi to s pravne strane značilo da sasanidski vladar može polagati pravo na Rimsko Carstvo. Odbijanje ponude duboko je povrijedilo Kavada i ubrzo izbijaju sukobi između dvaju država na Kavkazu što dovodi do novoga rata. (Bury, 1958:79)

Unatoč prekidu pregovora o posvojenju Kavadovog sina Hozroja 525. godine, ratna djelovanja u pravom smislu na prostoru rimsko-perzijske granice nisu počela do 530. godine. U periodu između prekida pregovora o posvojenju i početka izravnog ratovanja, zaraćene strane vodile su rat preko svojih saveznika. Točnije, arapskih saveznika na jugu i Huna na sjeveru. Prijenos vlasti na prijestolju Istočnog Rimskog Carstva 527. godine s Justina I na Justinijana bio je miran i nije izazvao sukobe unutar države. Tenzije između dviju država izrazito su se povećale kada je iberijski kralj Gurgen prihvatio Rimljane kao saveznike, a ne Sasanide koji su držali navedeno kraljevstvo pod svojom vlašću od kraja četvrtog stoljeća. Razlog udaljavanja Iberijaca od Sasanida leži u činjenici da je sasanidski vladar Kavad pokušao nasilno nametnuti zoroastrizam kao službenu religiju u Iberiju. Gurgen je dobio osiguranje od cara Justina I da će Rimljani braniti Iberiju od mogućeg napada te je car u skladu s obećanim poslao izaslanika Proba da regrutira Hune sa sjevera Kavkaza kako bi pomogao Iberijcima, međutim bio je neuspješan. (Zachariah, 1924: 216)

Zauzimanje teritorija i početak rata

Pomoćnik cara Justina, Petar, bio je poslan Hunima 527. godine, dok je sasanidski vladar Kavad povjerio veću vojnu silu vojskovođi Boesu, koji je s lakoćom prešao cijelu Iberiju, čime je prisilio Gurgena i plemstvo na bijeg u Laziku. Iberijci su se preselili u Konstantinopol gdje je i sam Petar bio pozvan. Sljedeće je godine Petar poslan u Laziku s ostalim vojnim zapovjednicima zaduženima za obranu saveznika Rima u toj regiji (u ovom slučaju Laza) jer je bilo nemoguće u tom trenutku preoteti Iberiju Sasanidima. Došlo je do sukoba dviju vojski, ali dvije utvrde koje su štatile ulaz u Laziku, Sarapanis i Skanda ipak su bile izgubljene. Kasnije će ove dvije utvrde postati važne u pregovorima pred kraj rata. Uz pomoć lazičkih vojnika Rimljani su zadržali kontrolu nad cijelom Lazikom, dok su Sasanidi zadržali Iberiju. Pregovori s Hunima na sjeveru nastavljeni su, a rimska je pregovaračica Boa nadmašila

svog sasanidskog protivnika. (Lordkipanidse, Brakmann, 1994: 16)

Prema sjeveru Armenije, rimski zapovjednik Sittas proveo je određeno vrijeme tijekom ranih 520-ih godina u planinskom području Tzani. Ubrzo je, od strane mladih vojnih zapovjednika Belizara i Sittasa, izveden kratak i neodlučen pohod na sasanidsku Armeniju 526. godine, što je moglo imati za posljedicu oslabljenje pritiska vlasti na Iberiju. Novi car Justinijan odlučio se na veliku reorganizaciju rimske Armenije 528. godine jer su se dotadašnje armenske provincije morale oslanjati na vlastite obrambene snage i tek su postupno Rimljani počeli primjenjivati svoju moć u toj regiji. Na najvišoj razini stvorena je nova služba *magister militum per Armeniam*¹. Ispod njega su bili duces i rimske vojne snage. Od tada su ducesi bili smješteni u Tzanzakonu, Horononu, Artalesonu, Citharizom, Martyropolis i Melitena, dok je zapovjedni centar za amgister milituma bio u Theodosiopolisu. Osim toga, pojačali su i utvrde. Gradovi poput Cithariona i Theodosiopolisa su također radovili na arhitekturi grada. (Toumanoff 1963: 133)

Pustošenje provincija i direktni sukob

Sasanidski vladar Kavad, preko svog lakmidskog saveznika Mundira, bio je u mogućnosti nastaviti vršiti pritisak na Rimljane kako bi ih prisilio na daljnje plaćanje danka. Međutim, državna je riznica u Konstantinopolu bila iscrpljena, budući da je bilo potrebno obnoviti gradove na istočnoj granici koji su bili pogođeni nizom potresa između 528. i 529. godine. Uzevši u obzir da su pregovori počeli nakon prelaska Iberije na stranu Rimljana jasno nam je da je Kavad želio doći do dogovora s Rimljanima, ali njihovo kontinuirano odbijanje plaćanja danka učinilo je takvu vrstu kraja nesporezuma nemogućom. Prije Mundirovih napada Rimljani su, pod vodstvom Libelarija, napali sredinom ljeta 527. godine mjesto Beth Arabaye s namjerom da zauzmu gradove Nisibis i Thebethu, ali neuspješno. Rimski gubitci bili su znatni i Justinijan zamjenjuje Libelarija s Belizarom. Navedeni je napad vjerojatno bio diverzija kako bi Rimljani ojačali utvrde uz granicu. Na sjeveru i kod utvrđenog područja Dara, diverzija je bila uspješna. (Moorhead: 1994: 96)

Krajem 527. i početkom 528. godine filarh² Palestine Harit posvađao se s mjesnim vojvodom i pobjegao istočno

1 Vojni zapovjednik za Armeniju

2 Zapovjednik savezničke vojske koja je služila Rimskome Carstvu

u pustinju gdje ga je pronašao i porazio sam Mundir. Justinijan je brzo reagirao uputivši vojvode Fenicije, Arabije i Mezopotamije i razne filarhe da osvete Haritovu smrt. Njihove snage nisu se našle suočene u otvorenoj bitci s Mundirom, ali su uništile nekoliko sasanidskih utvrda i u travnju 528. godine vraćaju se sa znatnim plijenom. Mundirov odgovor uslijedio je u proljeće 529. godine te je vojvoda Palmire bio nemoćan. (Shahid 1995: 44)

Justinijan je odgovorio na Mundirove napade poslavši odrede likaonske pješadije prema istoku. Namjeravao je ojačati utvrdu Thannuris 528. godine te je stoga najvažnija rimska inicijativa na južnom bojištu bila Belizarova ekspedicija prema Thannurisu, gdje je pokušao zaštititi rimske radnike koji su pojačavali utvrdu koja se nalazila na granici. Područje južno od mjesta Dara bilo je slabo branjeno i bilo je često izloženo arapskim i sasanidskim provalama. Iako u početku ne uspjeva, kasnije Justinijan uspostavlja mrežu utvrda. (Kennedy, Riley 1990: 118)

Mundir, kralj Tayyaye. Pohodio je provincije Emesu i Apameju, te Antiohiju dvaput. Mnogo ljudi je pobio i mnogo njegovih ljudi je pobijeno. Žrtvovao je 400 djevica koje je oteo iz crkve svetog Tome Apostole u Emesi, bogu Uzzaiju. Dada Asket je sve to vidio svojim očima i ispričao mi. (Mango, Scott, 1997: 273)

Ivan Malala opisuje invaziju Sasanida koja je brojala oko 30000 vojnika i kojoj su se suprotstavili Sebastian, Proklian (vojvoda Fenicije), komes Bazilije, Belizar i filarh Tafaras. Prokopije spominje utvrdu Minduos blizu Nisibisa i uz Belizara spominje dvojicu vojvoda Fenicije, Kutzesa i Bouzesa. Dok su još trajali radovi na utverdama Dara i Martiropolu, Justinijan je pojačao obranu granice na istoku premještajući vojnike s područja Balkana i povjerivši obranu gradova Beroe, Sure, Edesse, Amide i Konstancije određenim plemićima iz Konstantinopola. (Greatrex 1998: 156)

Do ovog perioda nikakvi značajni pohodi nisu poduzeti ni s jedne ni s druge strane. U nekoliko navrata vojske su se sukobile blizu granice i obnova utvrda s rimske strane time je bila onemogućena, ali osim provala Arapa, ništa se značajnije nije dogodilo. U svrhu povećanja učinkovitosti obrambenih utvrda, Rimljani su pojačali gradnju i osnaživanje postojećih utvrda kako bi odbili sasanidske napade nakon teške zime 528. i 529. godine, kada su Antiohiju i Laodiceju pogodili potresi popraćeni Mundirovim provalama i pljačkama. Justinijan je bio spreman za pregovore. Njegov je izaslanik Hermogen već došao do sasanidskog dvora kad izbija velika buna Samarijanaca u Palestini. (Scott 1992: 160)

Koades (Kavad), kralj nad kraljevima, od izlazećeg

Sunca obraća se Flaviju Justinijanu Cezaru od zalazećeg Mjeseca. Pronašli smo u našim arhivima da smo braća i ako jedan od nas bude trebao novca, onaj drugi bi mu trebao to i pružiti. Od tog vremena do danas to je ostalo konstanta. Kadgod su države vršile pohode protiv nas, protiv nekih bi bili prisiljeni se boriti, dok smo druge razuvjerali od borbe darovima u obliku novca, stoga je jasno da je naša državna blagajna ispražnjena. Obavijestili smo careve Anastazija i Justina o ovoj situaciji, ali dogovor nije postignut, te smo bili prisiljeni povesti rat. Budući da smo postali susjedi Rimskom teritoriju, bili smo prisiljeni uništiti narode koji su se našli između naše dvije države pod izgovorom da su bile neposlušne iako nisu učinile ništa loše. Kao pobožni Kršćani, poštedite živote i dajte nam dio svoga zlata. Ako to ne uradite, pripremite se za rat. Za ispunjenje uvjeta imate cijelu godinu tako da nas ne mogu optužiti da smo pobijedili u ratu putem prijevare. (Jeffreys, Jeffreys, Scott, 1986: 263)

Justinijan nije poslao novac nakon što je dobio Kavadov odgovor krajem 529. godine, ali je ponovno poslao Hermogena s Rufinom na pregovore. U ožujku 530. godine bili su u Antiohiji, odakle su nastavili do utvrde Dara. Izaslanicima je izgledalo kao da će se pregovori nastaviti, ali Kavad je oformio vojsku i bio je spreman potvrditi ozbiljnost svojih traženja i vojnom silom, ako je potrebno. Rimljani su također imali vojsku u utvrdi Dara pod zapovjedništvom Belizara koji je netom prije toga promaknut na funkciju *magister militum per Orientem*³. (Greatrex 1998: 162)

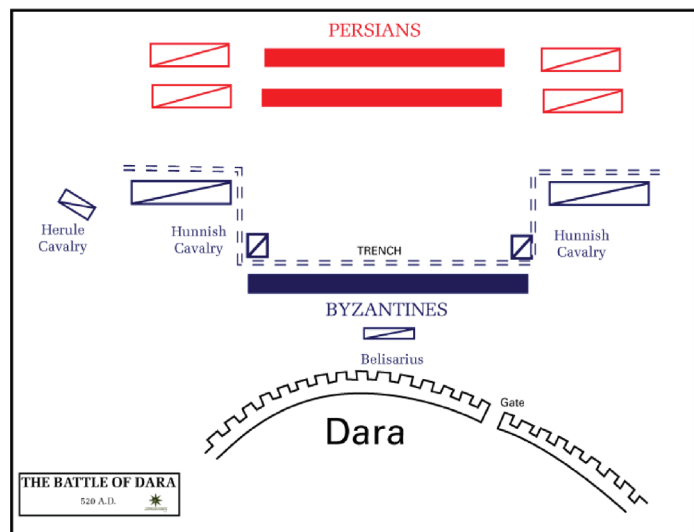
Početak Justinijanove vladavine označen je značajnim promjenama u zapovjednoj strukturi na istočnoj granici Carstva. Časnici Justinove generacije, Farezman, Hipatije i Timostrat, nestali su sa scene, a Sittas i Belizar preuzeli su zapovjedništvo, kao i džafnidski vladar Harit. Harit je dobio kraljevsku čast od cara, zbog čega postaje vrhovni filarh. To je značilo da će vršiti funkciju upravljanja ne samo u Arabiji nego i u filarhijama susjednim Arabiji. Justinijan ga je htio učiniti glavnim protivnikom Mundira, koji je imao potpunu kontrolu nad plemenima koja su bila u savezništvu sa Sasanidima i čija je moć bila uvećana zahvaljujući Hozroju 531. godine, kada su obuhvatili cijelu obalu Perzijskog zaljeva. (Tabari 1999:253)

Bitka kod Dare

Kavadova odluka o prelasku granice u lipnju 530. godine zatekla je Rimljane nespremne. Hermogen, koji je bio s Belizarom u Dari, očekivao je nastavak pregovora, a Rufin je čekao kod Hierapolisa kako bi sudjelovao u diplomatskoj misiji. Međutim, kada je Kavadova vojska

3 Vojni zapovjednik za Istok

došla do mjesta Amodij, 7.7 km od Dare na rimskom teritoriju, Belizar je pripremio vojsku za bitku izvan grada Dare. Odluka da se bori na bojnog polju, a ne da se brani sa zidina grada, ukazuje na činjenicu da su se još uvijek odvijali radovi na gradskim zidinama. Kako bi nadoknadio nedostatak vlastitih vojnika nasuprot sasanidskim, Belizar je dao prokopati zaštitne rovove ispred pješadije. Pažljivo je pozicionirao svoje vojnike dodijelivši glavnu ulogu hunskim vojnicima jer su Huni bili pozicionirani na objema stranama centra cjelokupne vojske. Iz tog su mjesta mogli pomoći pješadiji u centru ili konjaništvu na bokovima. Sasanidi su podijelili svoje snage na tri dijela, a središnja sekcija bila je pod zapovjedništvom Mihrana. Tijekom priprema za bitku dolazi do manjih okršaja, ali još ne dolazi do glavne bitke. Sljedeći dan, pojačanja iz Nisibisa su povećale sasanidsku vojsku na 50000 vojnika, dok je Rimljana bilo 25000. (Whitby 1986: 758)

Bitka kod Dare (530.)

Belizar i Hermogen nastojali su ponovno otvoriti pregovore, ali sasanidski je zapovjednik Mihran to odbio. Sljedeći dan dvije su se strane pripremile za bitku. Mihran je držao dio svojih vojnika u pričuvu kako bi što bolje iskoristio svoju brojčanu nadmoć. Kod Rimljana, Belizar prihvaća savjet Farasa Herula da pozicionira vojsku iza brežuljka na rubu bojnog polja odakle bi mogao udariti neočekivano na Sasanide. (Scott 1992: 161)

Bitka kod Satale

Kavad nije napadao samo rimski teritorij u Mezopotamiji nego je i na sjeveru angažirao svoju vojsku tako što su zauzeli Iberiju i napredovali prema kraljevstvu Lazika. Pohod u rimski dio Armenije stoga se činio prikladnim. Mihr-Mihroe (Mermeroes) bio je stacioniran

kao zapovjednik vojske sastavljene od Sasanida i njihovih saveznika (Armenaca, Sabira i Sunita). Njima suprotstavljene bile su snage Sittasa koji je nosio titulu *magister militum praesentalis* i Doroteja koji je obnašao dužnost *magister militum per Armeniam*. Prije sasanidske invazije, uspjeli su nanijeti gubitke neprijatelju kada im je javljeno da se pripremaju za bitku. Mihr-Mihroe sa svojih 30000 vojnika nije izvršio pohod na Teodozipolis, želeći prodrijeti što dalje moguće u rimski teritorij. Uspostavio je vojni logor u mjestu Octava, što je 56 stadija udaljeno od grada. Sittas je predvodio odred od 1000 vojnika i stacionirao se iza brežuljaka koji su okruživali navedeni prostor gdje se grad Satala nalazio. Dorotej je naredio ostatku vojske da ostane unutar utvrde jer su bili uvjereni da se ne mogu suprotstaviti neprijatelju na otvorenom bojnog polju iz razloga što je sasanidskih snaga bilo oko 30000, dok je utvrda imala upola manje vojnika. Sljedeći dan sasanidski saveznici počeli su okruživati utvrdu, ali kada su iznenada vidjeli Sittasovu vojsku, koja se vraćala s višeg terena zaklonjena oblakom prašine, nisu mogli raspoznati s koliko vojnika Sittas raspolaže i pretpostavili da ima puno brojniju vojsku nego što je to bio slučaj. Zatim su napustili opsadu utvrde i skupili sve svoje snage u uskom prostoru podijelivši se u dva dijela. Kada je rimska vojska uvidjela smjer kretanja sasanidskih saveznika izašli su iz utvrde i napali ih na juriš. Budući da su rimski vojnici bili inferiorni protivniku u pogledu broja vojnika, pružen je žestoki otpor te je počela neizvjesna bitka jer su sve snage i s jedne i s druge strane bile isti rod vojske – konjaništvo. Tračanin imenom Florencije sa svojim je odredom napao zapovjedni centar protivničkih snaga i uzeo njihovu glavnu ratnu zastavu. Kada zastava više nije bila vidljiva, rimski protivnici su se počeli ponašati zbunjeno i počeli su se povlačiti. Iako je Florencije bio ubrzo ubijen, on se pokazao kao glavni uzročnik rimske pobjede.

Rimski uspjesi iz 530. godine počeli su ostavljati

Rimski konjanik strijelac iz 6. stoljeća

utjecaja na cijelu regiju te su ubrzo dva zapovjednika perzijskih Armenaca, braća Narzes i Aracije, prešli na stranu Rimljana. Dobili su velikodušnu dobrodošlicu što je potaknulo njihovog najmlađeg brata Izaka da prijeđe na stranu Rimljana te da preda utvrdu Bolum. Osim navedenoga, Rimljani su zauzeli utvrdu Farangij što je bio veliki udarac za Sasanide jer je imala u svojoj blizini rudnike zlata. (Procopius: 1906: 133)

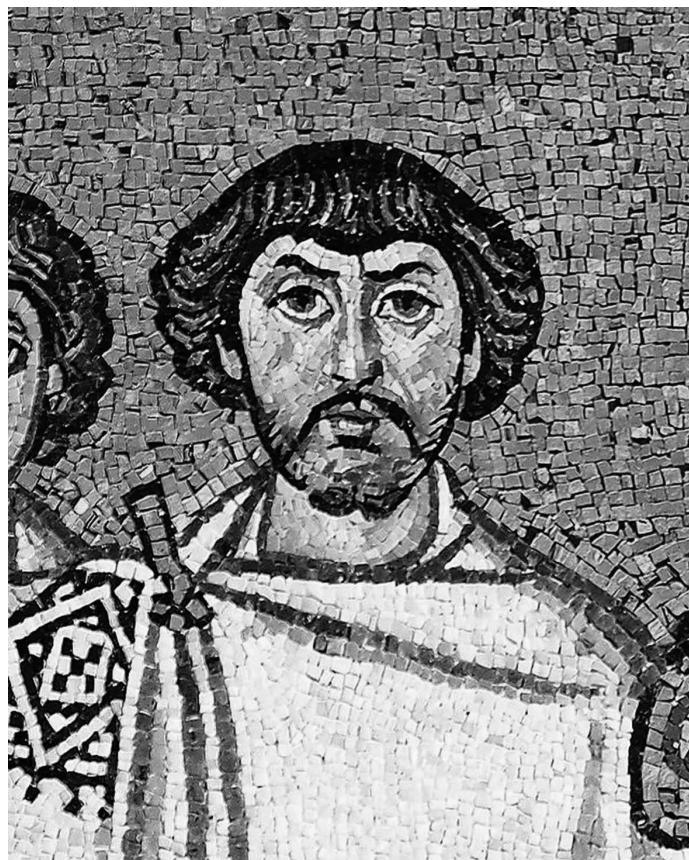
Ponovni početak pregovora

Tijekom kolovoza 530. godine, nakon poraza kod Satale, Rufin i komes Hermogen došli su na Kavadov dvor. Kralj nad kraljevima žalio se na kontinuirano odbijanje Rimljana za plaćanje obrane Kaspijskih vrata kao i za konstrukciju utvrde Dara. Tvrdio je da je bio sada obvezan održavati dvije vojske, jednu za obranu Kaspijskih vrata i drugu za obranu od Rimljana od utvrde Dara. Tražio je da Rimljani poruše Daru ili da predaju određeni iznos potreban za obranu Kaspijskih vrata. Kada su se izaslanici vratili u Konstantinopol u zimu 530. godine, Justinijan je vjerovao da mu je mirovni sporazum nadomak ruke i čak je bio uvjeren da bi jednokratna isplata Sasanidima zadovoljila apetite Kavada bez nastavljanja plaćanja godišnjeg danka. Napisao je pismo kralju, u kojem podržava razvoj situacije, ali kada je Rufin došao do granice 531. godine postalo je jasno da Kavad više nije bio zainteresiran za mirovni sporazum. Gubitci u Armeniji, što teritorija što ljudstva, vjerojatno su natjerali Kavada na nastavak ratovanja. (Theophanos 1997: 179)

Pohod na Kalinikum (proljeće 531.)

Prema Prokopiju, glavni razlog novog smjera Kavadovog napada bio je lakhmidski zapovjednik Mundir. Sasanidska vojska od 15000 vojnika pod zapovjedništvom Azareta, koja se sastojala gotovo isključivo od konjanika, zajedno s 5000 vojnika pod Mundirovim zapovjedništvom prešla je na rimski teritorij kod Circesiuma. Nastavili su prema Eufratu ne nailazeći na otpor i tek kad su prešli Kalinikum Belizar je bio obavješten te je odmah pokrenuo vojsku od 3000 vojnika i 5000 ghasanidskih ratnika pod zapovjedništvom Harita. Ostatak njegovih snaga ostao je braniti utvrdu Dara. Sasanidi su došli u regiju gdje rijeka Eufrat prolazi provincijama Eufrotezija i Sirija I, ali dolazak Belizara kod Halcisa prekinuo je bilo koji daljnji pohod. Vojvoda Sunika uspješno je odbio Sasanide blizu Gabulona, iako mu je Belizar dao zapovijed da ne ulazi u okršaj s neprijateljem. U međuvremenu je Hermogen došao u Hijeropol s pojačanjima i od toga mjesta dalje

nastavio na Barbalissus gdje se okupila rimska vojska i Hermogen je pokušao pomiriti *magister militum per Orientem* sa svojim podređenima. Ovo je bilo iznimno teško, budući da je Belizar htio ostaviti Sasanide da se povuku bez posljedica. Mjesni su zapovjednici mislili drugačije, bez obzira na činjenicu da su zatvorenici koje je zarobio Mundir 529. godine otkupljeni za veliku cijenu, dok su drugi ubijeni. Kada su građani Antiohije čuli za daljnji pohod Sasanida, u panici su pobjegli prema obali. Hermogen je stoga predvodio vojsku protiv neprijatelja koji su se povlačili istočno. Rimska je vojska pratila sasanidsku vojsku do Kalinikuma na južnoj strani Eufrata gdje se dogodila sudbonosna bitka. (Greatrex 1998: 193)

Belizar

Rimska vojska, koja je otišla iz Sure 19. travnja 531. godine, susrela se sa sasanidskom vojskom ispred Kalinikuma. Iako su rimski vojnici postili tijekom velikog tjedna, tražili su da se suoče s neprijateljem odmah, unatoč prigovorima Belizara i Hermogena. Bitka je rezultirala sasanidskom pobjedom. Prokopije i Malala govore detaljno o tome događaju, ali se razlikuju po tome što Prokopije opravdava Belizara koliko god je to moguće, tumačeći da je on spriječio okruženje tako što je posložio pješadiju u gušću formaciju kako bi odbio sasanidsko konjaništvo te da su Sasanidi pretrpjeli značajne gubitke. Malala optužuje Belizara da je pobjegao iz bitke na

početku, ostavljajući Suniku i Simmasa da zapovijedaju pješadijom protiv neprijatelja. Oba se opisa slažu u tome da je likaonska i frigijska pješadija loše izvršila napad te da su arapski saveznici izdali Rimljane. Nakon ovog poraza, komisija je preispitala činjenice i maknuli su Belizara s mjesta zapovjednika snaga na istoku u lipnju iste godine. (Shahid 1995: 134)

Hermogen je posjetio Kavada odmah nakon bitke da bi ponovno otvorio pregovore, ali bez uspjeha. Sasanidi su osvojili utvrdu Agerstaton u provinciji Osroena. Justinijan je poduzeo mjere kako bi ojačao svoju poziciju. Sittasa je zadužio za obranu cjelokupnog istoka nakon Belizarovog otpusta te je bivši prefekt Demosten poslan u pogranične gradove kako bi ih opskrbio sredstvima za obnovu zaliha. Istovremeno, Justinijan je nastavio s diplomatskim angažmanom s ciljem da dođe do mirovnog sporazuma preko posrednika, što je u ovom slučaju bio lakhmidski zapovjednik Mundir. (Shahid 1995: 142)

Pohodi u Armeniji

Sasanidi su bili veoma aktivni dalje na sjeveru gdje je invaziju izvršilo oko 6000 sasanidskih vojnika od kojih je 2000 poginulo. Izvori aludiraju na uspjeh Doroteja u Armeniji gdje je porazio neprijateljsku vojsku i zauzeo određene utvrde. Ovi događaji naveli su Kavada na daljnje pokušaje kako bi poboljšao svoju poziciju jer je njegova pobjeda kod Kalinikuma bila minorna. Malo je plijena uhvatila njegova vojska te nisu zauzete nikakve važnije utvrde. Poslao je vojsku pod zapovjedništvom Aspabeda, Mihr-Mihroe i Kanaranga da zauzmu Martiropol, grad iznimno blizu granice kojeg je nedavno ojačao Justinijan, a dodatni je motiv bila osveta za Bessasovu pljačku Arzanene. Prokopije tumači da su branitelji Martiropola prozreli sve taktike neprijateljske vojske te dolazak vojskovođe Sittasa kod mjesta Atahas 20 km od Martiropola, što je prisililo sasanidsku vojsku na povlačenje u prosincu 531. godine. Kako bi ubrzali povlačenje sasanidske vojske, Sittasovi su vojnici platili sasanidskom špijunu da objavi vijest da su sabirski Huni u savezu s Rimljanima te da će zajedno izvršiti napad. Međutim, presudni trenutak koji je označio konačno povlačenje bila je Kavadova smrt. (Greatrex 1998: 209)

U jesen 531. godine Rufin i Strategije bili su u Edessi jer nisu imali dopuštenje za napad na Sasanide dok je Kavad vodio napad na Martiropol. Justinijan im je zabranio da odu u Kavadov tabor noseći darove dok je još trajao njegov napad. Kada je Hozroje naslijedio prijestolje pozvao je izaslanstvo, ali oni odbijaju njegov poziv jer su bili u uvjerenju da je Justinijanova zabrana još uvijek na snazi. Hozroje je bio prisiljen pisati Justinijanu preko Hermogena u kojem je tražio od njega da dobije priliku

za razgovor s izaslanicima kako bi ugovorio uvjete. Na to mu je Justinijan odgovorio da on ne daje dozvolu za svoje izaslanike i da njega ne priznaje kao sasanidskog vladara čime se nadao da će destabilizirati Hozrojevu poziciju, svjestan nestabilnosti unutar Sasanidskog carstva. Međutim, Hozroje je bio sposoban anulirati prijetnju za svoje prijestolje od strane svoga brata i mazdakitskog pokreta izrazito brzo te Justinijan onda prihvaća tromjesečno primirje i razmjenu zarobljenika pred kraj 531. i početak 532. godine. (Scott 1992: 164)

Prije nego što je postignut mir, sljedeće godine nekoliko istočnih provincija pretrpjelo je još jednu invaziju, u ovom slučaju sabrskih Huna. Pozvali su ih Sasanidi ranije te godine, ali su došli tek u prosincu, nakon što su se Sasanidi povukli iz Martiropola. Njihov pohod prodirao je do pokrajine Eufratezije i došli su nadomak Kilikije. Kako bi se njihov pohod zaustavio učinjen je minimalan napor. Međutim, kada su krenuli s povlačenjem, Dorotej koji je bio *magister militum per Armeniam*, preoteo im je plijen koji su uzeli na svome pohodu. (Crone 1991: 31)

Vječni mir (532.)

U proljeće 532. godine pregovori su počeli s jasnom namjerom završetka ratovanja. Novi sasanidski kralj nad kraljevima, Hozroje I., trebao je mirovni sporazum kako bi osigurao vlastitu poziciju, a Justinijan je planirao pohode prema zapadu imajući jasnu namjeru da pošalje vojsku s istoka u nove pohode na barbarska kraljevstva. Rimski izaslanici Rufin, Hermogen, Aleksandar i Toma dobili su audijenciju s Hozrojem na sasanidskom teritoriju i ubrzo su došli do dogovora. Godine 532. Justinijan je službeno sa sasanidskim velikim kraljem Hozrojem I. Anuširvanom sklopio "vječni mir" i to po cijenu plaćanja konačnog danka Sasanidskom Carstvu (5000 kg zlata) da bi imao slobodu kretanja na zapadu. (Ostrogorski, 2006: 43). Također, neke od daljnjih odredbi tražile su da Rimljani povuku svoju vojsku iz baze u Dari u Konstanciju. Hozroje je inzistirao da zadrži kontrolu nad Sarapanisom i Skandom (utvrde u Laziki) i da mu se vrate utvrde Farangij i Bolum. Hozroje je naglasio da plaćanje treba biti izvršeno kako bi se financirala obrana Kavkaza. Prije nego što je dogovor potvrđen Rufin se vratio u Kontantinopol kako bi dobio dozvolu od cara za davanje navedenih ustupaka Hozroju. Justinijan se u početku složio s uvjetima, ali je ubrzo naredio svojim izaslanicima da ne daju utvrde u Laziki. Pregovori su bili prekinuti i Rufin je vratio novac koji je bio plaćen Sasanidima. U ljeto iste godine Hermogen i Rufin uspjeli su u zaključivanju mirovnog sporazuma kojim su Rimljani dobili utvrde u Laziki, a Iberijci koji su pobjegli iz svoje zemlje dobili su dopuštenje da ostanu na rimskom teritoriju ili da se vrate u Iberiju. (Procopius: 1914: 15-19)

Do sredine 530-ih godina Justinijan se ponosio svojim postignućima na istočnoj granici uz bok kasnijim uspjesima na zapadu. Međutim, trenutni sklopljeni mirovni sporazum sa Sasanidima nije uzimao kao konačno rješenje. Izvršio je vojne reforme u Armeniji i reorganizirao je upravu Armenije želeći integrirati bivše satrapije i unutarnju Armeniju u Carstvo. Uspostavio je provinciju Armenija I. koja je uključivala utvrde Teodozipolis i Satalu te Armeniju II. koja je obuhvaćala stare satrapije i imala je sjedište u Martiropolu. Istovremeno s razvojem događaja u Armeniji, rimska je vlast na području Kavkaza i okolice ojačala zahvaljujući postavljanju trajnog rimskog vojnog logora na područje Lazike. Novi zapovjednik, Ivan Tzibus, zabranio je trgovinu što je uznemirilo lazičko stanovništvo. (Braund 1991: 222)

Tijekom Justinijanovih ratova za obnovu Rimskoga Carstva primjećuje se da je car ulagao sve u dobivanje određenoga rata na zapadu. Međutim, na istoku to nije bio slučaj. Oba vladara nastoje diplomatskim putevima razriješiti ratni sukob. Rimsko i Sasanidsko Carstvo dvije su velesile svoga doba i obje su strane svjesne činjenice da je apsolutni ili totalni rat jednih protiv drugih izvan svakog logičnog razmišljanja. Kada dođe do izravnog vojnog sukoba, onda imamo prilike govoriti o vojnim zapovjednicima koji su se istaknuli u tim presudnim trenutcima, poput najuspješnijeg Justinijanovog generala Belizara ili sasanidskog generala Mihr-Mihroa (Mermeroes). Oni su istaknuli svoje ime u povijesnim izvorima i spasili ili zacrnili obraz države za koju služe. Sredinom 7. stoljeća, stoljetni ratni sukob Rimskog i Sasanidskog Carstva rezultirao je neriješenim ishodom jer su obje strane bile suviše iscrpljene od međusobnih ratova i nespremljene za novoga neprijatelja. Ipak, sukob dvaju velikih carstava možemo povezati sa sukobom SAD-a i SSSR-a u tzv. Hladnom ratu gdje je u oba slučaja pobjednik bio jedva primjetan dok je svijet na kraju bio iz temelja promijenjen.

Summary

Dubravko Aladić,

The Iberian War and the Eternal Peace

The Roman emperor Justinian is remembered in history for successful wars he led in the West, where he conquered the land of the Vandals and the land of the Ostrogoths. The first war he led was against his sworn enemy – the Sassanid Empire. In that war, the opponents showed impeccable combat strategy and diplomacy. In the battles between the Roman and the Sassanid warriors (who were equal on the battle field, with the same number of soldiers), certain battle strategy experience of Belisarius is acknowledged in the victory at the battle of Daras. Because

of that battle, he is considered the founder of defensive war tactics. The prime goal was to accomplish peace and sign a treaty as soon as possible. (On the other hand, the wars he led against roman-barbaric countries had the priority of destroying the enemy.) The conflicts were ended with the peace treaty named "Eternal Peace" because Justinian needed the majority of his warriors for the reorganization of the power at the West. In this paper, the war tactics of the Roman and the Sassanid Empire, and the reasons of the peace treaty will be explained, as well as the influence on the further development of the Roman-Sassanid relation.

Literatura

1. Braund, D., 1991. *Procopius on the economy of Lazica*, Classical Quarterly 41: 221–5.
2. Bury, J. B., 1958. *History of the later Roman Empire. From the death of Theodosius I to the death of Justinian*, volume 2, Dover publications, New York
3. Crone, P., 1991. *Kavad's heresy and Mazdak's revolt*, Iran, Vol. 29, British institute of Persian studies, 21-42
4. Greatrex, G. 1998. *Rome and Persia at War: 502–532*. Leeds.
5. Jeffreys, E., Jeffreys, M., Scott, R., 1986. *The chronicle of John Malalas*, Central printing, Melbourne,
6. Kennedy, D. and Riley, D. 1990. *Rome's Desert Frontier from the air*. London
7. Lordkipanidse, O. and Brakmann, H. 1994. 'Iberia II', RAC 129: 12–106.
8. Mango, C., Scott, R., 1997. *The chronicle of Theophanes Confessor*, Clarendon press, Oxford,
9. Moorhead, J. 1994. *Justinian*. London.
10. Ostrogorski, G., 2006. *Povijest Bizanta 324 – 1453*, Golden Marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
11. Procopius, 1906. *History of the wars books I and II*, The Macmillan co., London,
12. Scott, R. 1992. 'Diplomacy in the sixth century: the evidence of John Malalas', in Shepard and Franklin 1992: 159–65.
13. Shahîd, I. 1995. *Byzantium and the Arabs in the sixth century*, I. Washington D.C.
14. Tabari, (prijevod: C.E. Bosworth), 1999. *The Sasanids, the Byzantines, the Lakhmids, and Yemen*. Albany, NY,
15. Toumanoff, C. 1963. *Studies in Christian Caucasian History*. Georgetown University press, Washington
16. Whitby, L.M. 1986. *Procopius' description of Dara* (Buildings II.1–3), U: The Defence of the Roman and Byzantine East (ur.) P. Freeman, D. Kennedy: 737–83. T., BAR International Series 297, Oxford
17. Zachariah Scholasticus, 1924. *Historia Ecclesiastica Zachariae Rhetori vulgo adscripta*, vol.2, E. W. Brooks. Paris (Prijevod: J.F. Hamilton and E.W. Brooks)